

Ольга Осова,

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземної філології,

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

<https://orcid.org/0000-0001-7316-1196>

м. Харків, Україна

Цифрові наративи в методичній підготовці майбутніх учителів іноземної мови

Digital narratives in the methodological training of future foreign language teachers

Анотація. У сучасних умовах міжкультурної взаємодії та інтеграції знання іноземних мов у всі сфери людської діяльності особливого значення набуває підготовка майбутнього вчителя іноземної мови. Саме вчитель іноземної мови виступає медіатором системи лінгвістичних знань та культурних особливостей країни, мова якої вивчається. У цьому контексті сучасний учитель іноземної мови повинен поєднувати глибокі фундаментальні знання, розвинуті мовні та мовленнєві навички, сформовану професійну компетентність та високий рівень методичної майстерності. Це зумовлює пошук нових підходів до викладання іноземних мов у процесі методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови, одним із яких є наративно-цифровий. Цифровий наратив потрактовано як різновид розповіді, представленої у вигляді медіапродукту, що об'єднує традиційну статичну інформацію з динамічною. У статті на основі аналізу науково-педагогічних та методичних джерел обґрунтовано методику створення цифрових наративів у контексті підготовки майбутніх учителів іноземної мови, що складається з п'яти взаємопов'язаних між собою компонентів. Мотиваційний компонент забезпечує формування у майбутніх учителів іноземної мови ціннісного ставлення до використання цифрових наративів у майбутній професійно-педагогічній діяльності. Змістовий компонент передбачає наявність інформаційного контенту щодо цифрових наративів, їх видів, методики їх створення. Діяльнісно-технологічний компонент містить комплекс умінь щодо створення та використання цифрового наративу у майбутній професійно-педагогічній діяльності. Праксеологічно-творчий включає поетапну підготовку цифрового наративу. Оцінно-рефлексійний містить критерії оцінювання створених цифрових наративів. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми, а свідчить про необхідність подальшого її розроблення в таких перспективних напрямках, як проведення педагогічного експерименту щодо ефективності застосування методики створення цифрових наративів у контексті методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Ключові слова: цифровий наратив, іноземна мова, методична підготовка майбутніх учителів іноземної мови, методика, компонент, ключові компетентності.

Summary. Training future teachers of a foreign language is getting more and more importance in modern conditions of intercultural interaction and integration of foreign language knowledge in all spheres of human activity. It is the foreign language teacher who mediates the system of linguistic knowledge and cultural peculiarities of L2 country. In this regard, a modern foreign language teacher should combine deep fundamental knowledge, developed language and speech skills, professional competence and a high level of methodological expertise. It calls for the search for new approaches to teaching foreign languages in the process of methodological training of future foreign language teachers, one of which is narrative-digital. Digital narrative is interpreted as a kind of narrative presented as a media product that combines traditional static information with dynamic. Having analyzed scientific pedagogical and methodological reference literature, we substantiated the methodology for creating digital narratives consisting of five interrelated components in the framework of training future foreign language teachers. The motivational component ensures the formation of future foreign language teachers' values-based attitude to the use of digital narratives in their future professional and pedagogical activities. The content component involves the availability of information content on digital narratives, their types, methods of their creation. Activity-technological component contains a set of skills necessary for the creation and use of digital narrative in future professional and pedagogical activities. Praxiological-creative concerns the gradual preparation of a digital narrative. Evaluative-reflective contains criteria for evaluating the digital narratives created.

The study does not cover all aspects of the problem, but stresses the need for its further development in such promising areas as conducting a pedagogical experiment on the effectiveness of the methodology for creating digital narratives in the context of methodological training of future foreign language teachers.

Key words: digital narrative, foreign language, methodological training of future foreign language teachers, methodology, component, key competencies.

Вступ. Одним із ключових завдань, що потребують вирішення сучасною школою, є підготовка всебічно розвиненої особистості з високим інтелектуальним та творчим потенціалом, здатної адекватно орієнтуватися в різних сферах життєдіяльності, долати кризові ситуації, швидко адаптуватися в умовах інформаційно-технологічного та мультилінгвального суспільства, що, своєю чергою, вимагає застосування компетентнісного підходу в освітньому процесі, у тому числі у процесі вивчення іноземних мов.

У Концепції нової української школи визначено 10 ключових компетентностей, зміст яких передбачає активну громадянську позицію, інклюзивний підхід, конкурентоздатність, уміння міжкультурного спілкування та посередництва, розуміння природи й сучасних технологій, уміння генерувати нові ідеї й ініціативи, що забезпечують активне налаштування особистості на успіх, навчання протягом життя та особистий розвиток [2]. Окремої уваги у складі ключових компетентностей заслуговує інформаційно-цифрова, що передба-

чає сформованість умінь застосовувати цифрові технології, а також інформаційну та медіаграмотність, знання основ програмування та безпечної роботи з інформацією в Інтернет-просторі [6].

Ефективність формування інформаційно-цифрової компетентності учнівської молоді залежить від рівня кваліфікації, професійної та методичної підготовки майбутніх учителів, зокрема майбутніх учителів іноземної мови. Сучасна школа потребує вчителів іноземної мови, які здатні здійснювати професійну діяльність на нових концептуальних засадах, ефективно працювати в умовах інформатизації освітнього середовища, дидактизувати фахові матеріали, продукувати методичні розробки у цифровому форматі, створюючи атмосферу творчої співпраці. Зазначене вище актуалізує важливість використання наративно-цифрового підходу у навчанні, що визначає спрямування впливу на суб'єкта освітньої діяльності з урахуванням новітніх тенденцій розвитку науки, техніки та суспільства для його успішної самореалізації й інтеграції в мультикультурне середовище [4].

Особливий інтерес у контексті застосування цифрових наративів в освітньому процесі представляють праці зарубіжних науковців Г. Баррета, Н. Дензіна, Д. Кауфмана, Г. Пеньковської, С. Морра, А. Сіммонс та ін. Психолого-педагогічний аспект проблеми, особливості наративного мислення особистості та його вплив на результати навчальної діяльності висвітлено в роботах Дж. Брунера, Г. Сарбіна та ін. Серед українських учених слід відзначити фундаментальні дослідження В. Бикова, М. Жалдака, І. Зязюна, М. Золочевської, М. Лещенко, Н. Морзе, Л. Рубан, О. Семенов, Л. Тимчук та ін. Окремий напрям становлять праці О. Гарцова, В. Грушевської, В. Бадер, Г. Корицької, С. Приходько, І. Хижняк, А. Черненко, присвячені проблемам цифрової лінгвометодики та лінгводидактики.

Однак попри незаперечну цінність та широкі дидактичні можливості цифрових наративів у процесі вивчення іноземних мов вони не повною мірою використовуються з метою методичної підготовки вчителів іноземної мови та формування у них професійної компетентності.

Мета статті – обґрунтування методики створення цифрових наративів у контексті підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Методологія та методи дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження використовувалася сукупність сучасних загальнонаукових методів, адекватних природі феномена, що вивчається: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, проблемно-цільовий для зіставлення різних поглядів на окремі аспекти досліджуваної проблеми, визначення сутнісних характеристик цифрового наративу, обґрунтування сутності та функцій методики створення

цифрових наративів у контексті підготовки майбутніх учителів іноземної мови); емпіричні (спостереження за роботою викладачів педагогічних закладів вищої освіти, учителів іноземних мов загальноосвітніх шкіл, бесіди, опитування для виявлення стану використання цифрових наративів у процесі методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови).

Виклад основного матеріалу дослідження. Динамічний розвиток інноваційних технологій та цифрових засобів навчання розширює можливості для розкриття творчого потенціалу особистості, сприяє інтенсифікації освітнього процесу, що ґрунтується на співпраці, має фасилітативний характер та безпосередньо впливає на якість професійної підготовки фахівців. Однак інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес має неоднозначний характер. Як слушно зауважує В. Биков, щоб інформаційний простір був гуманістичним та позитивно впливав на освітньо-виховний процес, він повинен мати якісний контент. Зазначене зумовлює підвищення рівня якості методичної підготовки майбутніх учителів узагалі та майбутніх учителів іноземної мови зокрема у сфері використання цифрових технологій в освітньому середовищі [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій [1; 4–6] засвідчує інтерес науковців до створення й використання у процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови цифрових наративів, що повинні сприяти підвищенню рівня методичної, комунікативної та цифрової компетентностей останніх. Незважаючи на досить широку палітру наявних трактувань досліджуваного поняття: цифрових документальних фільмів, комп'ютерного наративу, цифрових творів, електронних мемуарів, інтерактивних розповідей, його основні сутнісні характеристики не суперечать одна одній, а є взаємопов'язаними та такими, що доповнюють, і зводяться до інтеграції майстерності розповідати історії та використовувати можливості цифрових технологій: графіки, аудіо-, відео- та вебдизайну [1].

Спираючись на результати досліджень науковців (С. Приходько, М. Моргунова, М. Лещенко, О. Семенов та ін.) щодо визначення суті цифрового наративу та враховуючи власний педагогічний досвід, цифровий наратив трактуємо як різновид розповіді, представленої у вигляді медіапродукту, що об'єднує традиційну статичну інформацію з динамічною.

Проведений аналіз освітніх компонентів підготовки майбутніх учителів іноземної мови у педагогічних закладах вищої освіти України (Харківська гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Тернопільський національний педагогічний університет тощо) дав змогу визначити недостатньо

уваги до формування умінь і навичок майбутніх учителів іноземної мови використовувати цифрові наративи у майбутній професійно-педагогічній діяльності. Суперечливими виявилися і результати опитувань та анкетувань викладачів іноземних мов закладів вищої освіти щодо запровадження цифрових історій в освітній процес (75,7% виявили позитивне ставлення до запровадження цифрового наративу в освітній процес, лише 24,% були обізнані з їх суттю та видами). Така ситуація загострює суперечність між сучасними уявленнями європейської спільноти про педагогічну діяльність учителів іноземної мови, їхній професіоналізм та методичну компетентність в умовах сучасного інформаційно-технологічного освітнього середовища і потребує заходів для її вирішення. Виконання цього завдання зумовлює потребу обґрунтування методики створення цифрових наративів у контексті підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Методика створення цифрових наративів у контексті підготовки майбутніх учителів іноземної мови, як і будь-яка інша методика, містить мету та зміст застосування, форми, методи і засоби [3]. Вона орієнтована на очікуваний результат – сформовані професійні компетентності внаслідок використання цифрових симуляторів у процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови. Метою застосування цифрових наративів є формування у майбутніх учителів іноземної мови відповідних професійних компетентностей. Зміст застосування полягає у вдосконаленні процесу навчання нормативних дисциплін із використанням цифрових наративів (наприкладі змістового наповнення навчальних дисциплін «Друга іноземна мова (німецька)», «Країнознавство німецькомовних країн», «Методика викладання іноземної мови»). Методика створення цифрових наративів складається з п'яти взаємопов'язаних між собою компонентів: мотиваційного, змістового, діяльнісно-технологічного, практично-творчого та оцінно-рефлексійного.

Мотиваційний компонент передбачає формування у майбутніх учителів іноземної мови цінностей, стійкої потреби та інтересу, позитивного ставлення, які реалізуються у процесі створення цифрових наративів і націлені на розвиток методичної компетентності, а також креативності, творчого пошуку, навичок роботи із цифровими інструментами у процесі вивчення іноземної мови, самостійної роботи та самовдосконалення. Мотиваційний компонент представленої методики надає можливості для стимулювання навчально-пізнавальної діяльності у процесі створення наративів із використанням цифрових засобів навчання.

Змістовий компонент визначає навчально-інформаційний контент у процесі методичної підготовки майбутніх учителів інозем-

ної мови, що передбачає креативний підхід до створення матеріалів, що стосуються не тільки лінгвістичних та країнознавчих знань на основі вивчення літературних творів, країнознавчих матеріалів, відеоматеріалів, автобіографічних даних видатних особистостей, матеріалів інтерв'ю, статей у газетах та журналах тощо, а й знань методів, засобів, принципів навчання іноземної мови. У процесі створення навчально-інформаційного контенту цифрового нарративу основна увага зосереджується на конкретних аспектах, таких як видатні постаті, знакові події, визначні місця, найкращі твори, культурна спадщина та традиції країн, мова яких вивчається, тощо. Окрім цього змістовий компонент увиразнює можливості для поглибленого вивчення й ознайомлення з методикою застосування цифрових нарративів у майбутній професійно-педагогічній діяльності (знання про суть та види цифрових нарративів, особливості їх створення та використання у процесі навчання іноземної мови, методика підготовки цифрового нарративу тощо).

Діяльнісно-технологічний компонент відбиває технологічне забезпечення процесу методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови з використанням цифрових нарративів (комп'ютер, ноутбук, смартбук, планшет, відеокамера, мікрофон, смартфон, відповідне програмне забезпечення, наприклад, Microsoft's FotoStory, Windows Movie Maker тощо), а також сформованість умінь методично грамотно створювати, моделювати та застосовувати цифрові нарративи у процесі майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Праксеологічно-творчий компонент передбачає алгоритмізовану діяльність щодо підготовки цифрового нарративу. Наприклад, під час вивчення теми «Видатні особистості Німеччини» у рамках курсу «Друга іноземна мова (німецька)» студенти отримують таке завдання: *Mach ein kurzes digitales Erzählen (ca. 1 1/2 – 3 Minuten) über eine wichtige/interessante Person. Berücksichtige dabei folgende Punkte: Wer ist die Person? Wo lebt die Person? Was macht sie gerne? Was macht diese Person speziell? Was ist interessant an der Person? Beende das Video mit einer Frage.*

На першому етапі студентам необхідно здійснити вибір неординарної, цікавої особистості, діяльність якої є важливою для країни, мова якої вивчається. Основним складником процесу підготовки цифрового нарративу є вміння студента зосередити увагу на найважливіших біографічних даних, цікавих життєвих фактах чи подіях, які вплинули на її становлення. Особливу увагу на цьому етапі необхідно також звернути на концептуалізацію творчої ідеї тексту та естетичне оформлення й дизайн цифрового нарративу. Другий етап підготовки цифрового нарративу передбачає збір, узагальнення

та систематизацію матеріалів щодо вибраної персоналії, формування джерельної бази дослідження, використання якої уможливить докладніше висвітлення окремих подій, фактів людської долі, особливостей епохи, у період якої вона жила, що призведе до глибшого розуміння життєвого й творчого шляху досліджуваної особи в динаміці її розвитку. У ході дослідження доцільно звернути увагу та виокремити маловідому інформацію, що має емоційне забарвлення та, відповідно, стимулюватиме інтерес аудиторії до особистості, що презентується, та її діяльності. На третьому етапі підготовки цифрового нарративу відбувається проектування його сюжетної лінії. На даному етапі здійснюється підготовка чорнового варіанту сценарію цифрового нарративу, який буде коригуватися та вдосконалюватися протягом наступних етапів роботи. Під час створення цифрового нарративу матеріал, зібраний у ході дослідження, необхідно компонувати та подавати в такій формі, яка спонукатиме слухачів до роздумів, стимулювати до участі у дискусії, обговорення проблемних запитань. Із цією метою доцільним є використання таких технік, як дискусія, опис, рефлексія, багатолінійний план сюжетної лінії тощо. Під час моделювання змісту цифрового нарративу важливу роль також відіграють цифрові навички для знаходження, фільтрації інформації, акцентування уваги на найважливіших моментах, підбір мовних та мовленнєвих засобів, які допоможуть найбільш точно передати характеристику образу. У процесі доопрацювання цифрового нарративу можливим є його редагування, зміна акцентів, знаходження нових фактів і подій, які зроблять його більш виразним і привабливим під час презентації. Мета четвертого етапу полягає в увиразненні образної інтерпретації сюжетної лінії цифрового нарративу. У процесі створення образу можуть використовуватися фото, картинки, шаржі, малюнки, аудіо- та відеоматеріали, музика та інші ресурси, які характеризують вибраний персонаж, його сімейні стосунки, професійну діяльність, творчий здобуток, захоплення чи світогляд. Згрупований інформаційний контент необхідно зберігати в окремому документі. Наступний, п'ятий, етап передбачає виконання кадрового моделювання сюжету цифрового нарративу, що зумовлює вибір образів, аудіо, відео, текстового та візуального матеріалу, зібраних раніше, для підготовки цифрового нарративу. На завершальному, шостому (дизайнерському), етапі відбувається внесення образів у цифровий нарратив за допомогою відповідного програмного забезпечення, додавання музичного супроводу тощо, нарація за підготовленим сценарієм та презентація створеного цифрового нарративу.

Оцінно-рефлексійний компонент методики створення цифрового нарративу окреслює формування методичної компетентності

майбутніх учителів іноземної мови на основі розвитку навичок конструктивного іншомовного спілкування, використання цифрових технологій з метою дидактизації змістового контенту, навичок самостійного вибору предмету дослідження та навичок роботи з інтерактивними методами навчання, навички самостійної роботи та самокорекції у процесі самоперевірки та виправлень, формує траєкторію майбутньої професійно-педагогічної поведінки у процесі дискусій та обговорень. На даному етапі відбувається оцінка та самооцінка творчих досягнень майбутніх учителів іноземної мови у процесі підготовки та презентації цифрового нарративу (табл. 1).

Таблиця 1

Beurteilungsraster des digitalen Erzählens

Aufgabe übererfüllt = über den Anforderungen liegende Auseinandersetzung mit dem Thema.	5
Aufgabe inhaltlich voll (ohne relevante Auslassungen) erfüllt/alle Punkte im Umfang ausreichend bearbeitet, Video in erwarteter Länge.	4
Aufgabe inhaltlich zum großen Teil erfüllt/z.B. die meisten Punkte im Umfang ausreichend erfüllt, 1 oder 2 Punkte kurz bzw. nicht beantwortet, eigener Hörtext/eigenes Video unter der erwarteten Länge.	3
Aufgabe inhaltlich erfüllt/z.B. die Hälfte der Punkte im Umfang ausreichend erfüllt, den Rest zu kurz bzw. nicht beantwortet, eigener Hörtext/eigenes Video deutlich unter der erwarteten Länge (mind. 20% kürzer).	2
Vorgabe nicht berücksichtigt – Thema verfehlt oder eigener Hörtext/Video 50 % kürzer als erwartet.	nicht benotet

На основі оцінювання цифрового нарративу за представленими вище критеріями та проведеного студентом самоаналізу у вигляді есе викладач отримує можливість для окреслення шляхів подальшого вдосконалення методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови та підвищення загального рівня професійно-педагогічної підготовки фахівців.

Висновки з дослідження. Таким чином, проведене дослідження дає змогу стверджувати, що у процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови важливу роль відіграють цифрові нарративи, що забезпечують підвищення рівня методичної, комунікативної та цифрової компетентностей фахівців. Цифровий нарратив потрактовано як різновид розповіді, представленої у вигляді медіапродукту, що об'єднує традиційну статичну інформацію з динамічною. На основі аналізу наукових надбань та власного педагогічного досвіду обгрунто-

вано методику створення цифрових наративів, що складається з п'яти взаємопов'язаних між собою компонентів: мотиваційного (забезпечує формування у майбутніх учителів іноземної мови ціннісного ставлення до використання цифрових наративів у майбутній професійно-педагогічній діяльності), змістового (передбачає наявність інформаційного контенту щодо цифрових наративів, їх видів, методики їх створення), діяльнісно-технологічного (містить комплекс умінь щодо створення та використання цифрового наративу у майбутній професійно-педагогічній діяльності), праксеологічно-творчого (включає поетапну підготовку цифрового наративу) та оцінно-рефлексійного (містить критерії оцінювання створених цифрових наративів). Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми.

Подальшого аналізу та висвітлення потребують результати проведеного педагогічного експерименту щодо ефективності застосування методики створення цифрових наративів у контексті методичної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Robin B. What is Digital Storytelling? Educational Use of Digital Storytelling. URL: <http://digitalstorytelling.coe.uh.edu/page.cfm?id=27> (дата звернення: 18.02.2021).
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 11.01.2021).
3. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики : навчений посібник : у 3-х т. Київ : Навчальна книга, 2004. Ч. 1. 256 с.
4. Тимчук Л.І. Методика створення біографічних цифрових наративів в контексті педагогічної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 5(49). С. 389–405.
5. Хижняк І.А. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання засобів електронної лінгвометодики в професійній діяльності : монографія. Слов'янськ : Друкарський двір, 2016. 380 с.
6. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи : зб. тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару, м Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг. ред. О.Е Коневщинської, О.В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.